

VIITTOMAKIELI JA KAKSIKIELISYYS

Pirkko Selin-Grönlund

Maailmassa arvioidaan olevan 6000–9000 puhuttua kieltä, mutta kielten laskutapa ei ole yksiselitteinen. Puhuttujen kielten rinnalla maailmassa käytetään viittomakieliä. Niistä monet ei vielä ole tutkittuja, eikä niiden määrästä ole sen takia tarkkaa tietoa. Viittomakielissä ilmaukset tuotetaan käsien, pään ja kasvojen sekä vartalon liikkeillä ja vastaanotetaan näön varassa. Viittomakielet syntyvät kuurojenyhteisöjen sisällä spontaanisti kommunikaation tarpeesta, eikä niitä erikseen keksitä. Viittomakielet eivät kopioi ympäristön puhuttuja kieliä käsimerkein, vaan niillä on oma kielioppinsa, sanastonsa ja muu säännöstönsä. Puhuttujen kielten tavoin viittomakielet ovat sidoksissa maansa kulttuuriin. Monille on uutta se, että viittomakieli ei ole kansainvälistä ja myös se, että viittomakieli on monien kuulevien henkilöiden äidinkieli – he ovat saaneet sen viittomakielisiltä kuuroilta vanhemmiltaan tai muilta perheenjäseniltä ja ovat siis kaksikielisiä.

Suomessa viittomakielen asema on ollut tunnustettu jo pitkään, perustuslainkin tasolla jo vuodesta 1995 lähtien. Suomessa käytetään kahta kansallista viittomakieltä: suomalaista ja suomenruotsalaista viittomakieltä. Maahanmuuton myötä Suomessa käytetään myös muita viittomakieliä, suurimpana ryhmänä venäläistä viittomakieltä.

Omassa yhteisössään viittomakieliset kuurot harvoin kokevat olevansa vammaisia, sillä kuulon puute tulee esille vain vuorovaikutuksessa ympäröivään kuulevien yhteiskuntaan. YK:n yleissopimus vammaisten henkilöiden oikeuksista tuo esille vammaisnäkökulman ja kieli- ja kulttuurinäkökulman *rinnakkaisuuden* – niiden ei tarvitse olla ristiriidassa keskenään esimerkiksi lainsäädännössä, sillä ne eivät ole ristiriidassa ihmisten arjessakaan.

Viittomakieltä käyttäviä kuuroja ja huonokuuloisia on 4000–5000 ja viittomakieltä käyttäviä kuulevia 6000–9000. Suomenruotsalaisten kuurojen määrä on jäämässä jo alle 200 henkilöön, mikä uhkaa vakavasti suomenruotsalaisen viittomakielen olemassaoloa.

Viittomakielen opiskelu vaatii aikuisilta ponnisteluja siinä missä minkä tahansa muunkin kielen opiskelu: toisille se on helpompaa ja toisille hankalampaa. Lapsi omaksuu viittomakielen äidinkielekseen varhaisina elinvuosinaan kuten muunkin kielen ja luontaisen kielikyvyn ansiosta lapsi myös korjaa ja täydentää kieltä jatkuvasti. Vanhempien kielitaito karttuu alkuvuosina samassa tahdissa lapsen kehityksen myötä ja jossakin vaiheessa lapsi menee taidoissaan vanhempien ohi. Tutkimusten mukaan vanhempien vähäinen tai alkuvaiheen haparoiva viittomakielen taito ei vaikuta merkittävästi lapsen luonnollisen kielen alkuvaiheen kehitykseen. Tärkeintä on, että lapsi pääsee osalliseksi perheen vuorovaikutukseen ja vähitellen myös viittomakielisen yhteisön ja sen kulttuurin pariin.

Jokaiselle kuurolle tai vaikeasti kuulovammaiselle lapselle tulisi tarjota mahdollisuus sekä puhutun kielen että viittomakielen oppimiseen. Pienestä lapsesta ei voida etukäteen päätellä kuinka puhekieli kehittyy. Puhuttu kieli ja viittomakieli eivät sulje toisiaan pois, vaan täydentävät toisiaan; sujuva kaksikielisyys antaa lapselle mahdollisuuden toimia joustavasti erilaisissa ympäristöissä. Kaksikielinen lapsi voi siten itse valita käyttämänsä kieltä puhekumppanin ja tilanteen mukaan. Puutteellinen kielen kehitys vaikuttaa lapsen kokonaiskehitykseen, koulunkäynnin onnistumiseen, ammatin saamiseen ja koko

elämään. Myönteisen minäkuvan kehittymistä on tuettava kaikin keinoin. Lisäksi kannattaa muistaa, että istutteen rikkoutuessa ja tilanteessa, jossa sitä ei voi käyttää, lapsella ei ole puheen vastaanottamiseen riittäviä mahdollisuuksia. Tukiviittomien ja puutteellisen suomen tai ruotsin kielen yhdistelmä ei tuota vankkaa kielellistä pohjaa muiden kielten oppimiselle. Vahva viittomakielen taito on tarpeen myöhemmissä elämänvaiheissa, kun lapsi käyttää tulkkauspalvelua tai muita viittomakielisiä palveluja.

Viittomakielen opiskeluun perhe voi saada tukea kotikunnan sosiaalitoimesta, joka vastaa viittomakielen opetuksen kustannuksista sopeutumisvalmennuksena (vammaispalvelulaki). Kuurojen Palvelusäätiön Juniori-ohjelmassa viittomakielen opiskeluun yhdistyy vertaistuki, jota kursseilla voi saada muilta vanhemmilta. Juniori-ohjelma tarjoaa myös luontevan yhteyden viittomakieliseen yhteisöön, joka on yksi lapsen mahdollisista toimintaympäristöistä.

Viittomakielen käyttöön on kohdistunut ennakkoluuloja ja toisaalta viittomakielisellä yhteisöllä on ollut ennakkoluuloja sisäkorvaistutetta kohtaan. Joidenkin seurantatutkimuksien mukaan yksi kolmasosa istutelapsista ei saa istutteesta sellaista hyötyä, että puhutun kielen täysimääräinen kehittyminen olisi vaivatonta. Heidän takiaan vastakkainasettelujen ajan on oltava ohi, sillä nämä kaksi asiaa voivat elää rinnakkain. Tärkeintä on turvata lapselle oikeus kieleen, mieluummin kahteen – tai miksi ei useampaan.